

Дежьо Костолани - „Нерон, кървавият поет“

Знойна жега

Чуваше се само един сънлив глас.

– Череша – повтаряше неспирно, – череша.

Уличният продавач, изправен в будката си на пазара за плодове, безуспешно продаваше черешите от сутринта.

Беше такава жега, че дори тук, на любимото място на лакомниците и чревоугодниците – Форумата за деликатеси, не се намираха много минувачи. Площадът беше пуст. Някакъв наемен войник, случайно озовал се там, погледна загнилите череша и унило отмина. Няколко стъпки по-нататък обаче спря до близката будка, където продаваха вода с мед, подхвърли една медна монета и дълго пи от освежителната напитка.

Не се виждаха паланкини.

После се появиха момче и момиче, които бяха избрали да се срещнат в този зноен час. Хванаха си ръцете, прегърнаха се любовно и се затичаха към светлината. Към още по-изоставени улици, където всички спят.

След като едилът провери цените и си тръгна, продавачът, стар роб, се излегна на земята. Гледаше жълтите сладкиши и краваите, които останаха непродадени. След това вдигна уморен поглед към планината пред себе си, където се виждаха храмът на Август и Бакхус, казармата на преторианската гвардия, няколко сновящи войници, някогашният дом на Тиберий, в който сега живееше старият Клавдий, и си помисли, че на него сега със сигурност не му е толкова топло. Така е, само императорът си живее добре и просяците. Императорът си почива в прохладните покои, а просяците хъркат под палмовите дървета със зяпнали усти.

Това лято Тибър пресъхваше. Осеяното с камъчета корито се открояваше между стръмните брегове с пъргавите си глинести води, които трескаво се мятаха насам-натам. Горещината все повече се усилваше. Над хълмовете се стелеше мъгла, ни едно облаче не освежаваше въздуха. Някои улички воняха от мръсотията като лъвска бърлога.

Всеки шум, скърцане на колелета или далечен прегракнал лай на куче, се губеше в тишината и правеше ранния следобед още по-сънлив.

Чудото

Горе, на хълма Палатин, в огъня на слънчевите лъчи се къпеше императорският палат. Старият император Клавдий спеше в дормитория.

Вратът му беше гол, косата – сплъстена на челото. Сънят беше надвил и него. Дори не беше успял да дочака края на обяда. Хапката беше изпаднала от ръката му на масата, очите му се бяха затворили. Известно време сътрапезниците му се шегуваха с него, замеряха го с маслини и костилки от фурми. След това го отнесоха в спалнята.

Сега се събуждаше.

От устата му течаха лиги от сладката дрямка.

– Хубавичко си подремнах – каза и се огледа.

В стаята нямаше никого. Само една муха бръмчеше насам-натам, накрая кацна на туниката му.

Мухата се разходи по цялата ръка и застана на носа му. Не я пропъди. Примлясквайки, измърмори нещо, устните му се размърдаха. Хареса му тази нахална мушичка, която каца на императорчето.

Усети обаче, че е прежаднял.

– Хей – провикна се, – вода, донесете вода – и се прозина.

Изчака малко, търпеливо. Никой не дойде.

Извика по-силно:

– Вода, донесете ми вода.

И сега никой не помръдна.

Нямаше слуги. От телохранителите, войските и личната му охрана постепенно през годините го беше лишила съпругата му Агрипина и дори не беше разбрал. Клавдий се беше примирил с новото положение. Сам се разхождаше в палата си, дори беше доволен. Занимаваше се винаги само с това, което виждаше. Паметта му дотолкова отслабна, че не си спомняше нищо отминало.

След като отново никой не отговори на повикването му, той забрави какво е поискал. Загледа се в хапката, завесата, пода. После се замисли за пастет и вино, за либийски смокини и фазани, за кочияш и камшик. Посмя се самичък жизнерадостно, както обикновено. А когато и това му омръзна и вече абсолютно нищо не му идваше наум, се провикна:

– Жаден съм – пропя, – жаден.

Влезе младо стройно момче на около седемнайсет години.

Розовото му кротко лице бе оброчено от руса коса, вчесана по момчешки на челото. Дойде отвън, от слънчевата светлина и беше заслепен в тъмното, пристъпваше несигурно, защото беше и късоглед. В сините му очи – мечтателна мъгла.

– Вода ли искаш? – попита, примижавайки.

– Да, агънцето ми – отвърна и го погледна, – малко вода.

Клавдий едва сега забеляза, че пред него стои доведеният му син, младият принц. Зарадва му се.

В палата всъщност можеше само с него да разговаря, останалите дори не му обръщаха внимание. Младежът обаче съжالياваше стария човек, демонстрираше обичта си, защото намираше за благородно да се противопоставя на насмешките, с които бяха обградили употребения старец. Освен това от него научаваше много интересни неща за историята на етруските, за които навремето Клавдий беше написал и книга. За тях слушаше с удоволствие.

Императорът хвана ръката му, накара го да седне до него на кушетката. Похвали косата му, която се спускаше на гъсти къдрици, тогата, мускулите му. Опипа и ръката му благоприлично, тъй като императорът не си падаше по момчета. Обикновено говореше само за него, бръщолевеше глупости, всякакви объркани неща, които му се завъртаха в главата. Даваше му обещания и го величаеше до небесата.

Тогавата иззад една завеса се появи императрицата, която като че ли присъстваше винаги и навсякъде, изникваше внезапно във всевъзможни зали на палата. Застана пред леглото.

Агрипина все още беше прекрасна жена. Висока и пухкава. В погледа ѝ – сладките грехове на бурно отлетели години. Имаше дръзка, донякъде мъжествена уста. Лицето ѝ бе бледо.

– Тук ли сте? – изненада се тя и раздражено ги изгледа.

Клавдий и Нерон знаеха какво означава това. Императрицата не обичаше да ги вижда заедно. Трудно беше убедила Клавдий да се откаже от собствения си син Британик и да осинови Нерон и трите години, които изминаха оттогава, бяха изпълнени само с борба. Обкръжението на Британик заговорничеше. Агрипина се боеше, че Клавдий е съжалил за даденото обещание и че по всяко време може да се отрече от него.

Това ѝ мина през главата за миг. Какво ли са си говорили тези двамата? Познаваше сина си. Той е безчувствен към властта, предпочита да се занимава с книги. Устните ѝ потрепериха от вълнение, погледна го строго. Всичко ще провали.

Моментът изглеждаше подходящ. Никой не беше останал в палата. Нарцис, любимият либертин на императора, който все се навърташе край него, беше отпътувал за Синуеса, нямаше ги и хората от противниковата партия – Полиб, Феликс и Посид. Не си струва дълго да се отлага.

Пристъпи по-близо към него.

Сега Клавдий подскочи. Заснова насам-натам, искаше му се да се скрие някъде.

Нерон, който забеляза смущението му, се обърна към телохранителите, съпровождащи императрицата.

– Императорът поиска да пие – рече.

Един от телохранителите дори тръгна, когато Агрипина му махна.

– Аз ще отида – извика и се върна бързо.

Донесе вода в кратуна, подаде я на господаря си.

Клавдий, едва повдигнал питието до устните си, се строполи на мраморния под.

– Какво е това? – попита Нерон.

– Нищо – отвърна спокойно Агрипина.

Нерон погледна кратуната, която лежеше на мраморния под. Сетне майка си с тих ужас.

– Умира – каза.

– Остави го – и хвана ръката на сина си.

Легналият не се вдигна. Дебелият му червен врат побеля, устата му конвулсивно се опитваше да си поеме въздух. Косата му бе овлажняла от потта.

Нерон възбудено се надвеси над него, за да улови с устни поне последния му дъх, дъха, който спира, душата, която отлита.

– Аве – извика според обичая, – аве – извика още веднъж като на човек, който си отива.

– Аве – каза майка му с насмешка.

Тялото повече не помръдна. Нерон изчака няколко минути. След това закри лицето си с ръце, искаше да избяга оттук.

– Оставаш тук – заповяда майка му, изправяйки се.

И тя беше бледа като мъртвец.

– Болен ли беше? – попита Нерон.

– Откъде да знам.

– Мисля, че беше болен – заекна момчето, сякаш търсеше оправдание за видяното.

Агрипина се разпореди. Гласът ѝ се чуваше в коридора:

– Всички врати да се затворят. Къде е Британик? Къде е Октавия? Къде са?

Навсякъде сновяха войници, дрънчаха мечове. Императрицата нареди принц Британик и Октавия, която от една година беше съпруга на Нерон, да бъдат отведени в една зала и заключени.

Нерон остана в стаята.

Гледаше смъртта в нейната простота.

Тялото не помръдна повече. Сякаш се сля със земята, с всичко наоколо, лицето побледня, може би от някакъв страх, ушите станаха като мраморни, носът се изостри, само косата, гъстата посивяла коса си остана старата, както и веждите, които с вещаещо беди покой и равнодушие се извиваха над толкова тайни.

Дълго време и Нерон не помръдна. Досега не беше виждал човек да умира. Само беше чел в книгите.

Гледаше на това като на чудо. Единственото чудо, което е по-неразбираемо и от раждането.

Не го остави дори когато дойдоха полинкторите, които измиха тялото, намазаха го с масла и балсами и го преоблякоха в платнена риза. Един скулптор изля горещ восък върху студеното лице. Приготви смъртната му маска.

По това време палатът вече бе потъмнял от боровите клони, а вестибюлът – от кипарисови. На стража стояха ликтори със златни мечове и снопове пръчки, стените веднага бяха покрити с черно. Работеха най-опитните хора от погребалната колегия. От всяка врата се чуваха вопли, въздишки и шепот. Жриците на богинята на смъртта, Венера Либитиана се молеха.

Мъртвецът лежеше на леглото.

– Какво гледаш? – обърна се майка му към него. – Умря, край.

Агрипина здраво стисна ръцете му и се вгледа в него с големите си очи:

– Ти ще държиш траурната реч.

– Аз ли? – въздъхна.

– От форума.

– Но...

– Сенека ще я напише.

– Не мога да говоря.

– Ще я произнесеш. На висок глас, изразително. Разбра ли?

На устните на Нерон застина въздишка.

В деня на погребението изнесоха мъртвеца на форума. Тук, от ораторската трибуна, Нерон трогнат изрецитира траурното слово. Преторианските кохорти три пъти дефилираха пред катафалката.

Пет хиляди колесници вдигнаха голяма пушилка. Процесията беше толкова дълга, че краят ѝ не се виждаше. Коня цвилеха, пешеходци се препъваха, оплаквачки виеха и раздираха до кръв лицата си, освободените роби носеха издигнати нависоко статуи и портрети на покойника, актьори имитираха предсмъртните му стонове, а траурните шутове, които забавляваха тълпите, изобразяваха смъртта, кривейки очи и гримасничейки така, че след тях избухваше гръмогласен кикот, свиреха всякакви музикални инструменти: рог, тъпан, арфа, няколко хиляди флейти, които раздираха въздуха с непоносимата си врява. Сетне жреците поръсиха тълпата с вода и раздадоха маслинови клонки като символ на мира.

Император Клавдий веднага бе обявен за бог.